

توان های تولید محلی و توسعه ملی

دکتر حسن افراخته^۱، عبدالصمد پناد^۲

^۱استاد دانشگاه خوارزمی تهران

^۲دانش آموخته کارشناسی دانشگاه خوارزمی تهران

چکیده

ناحیه ساحلی چابهار دارای ۲۱۶۶۸۱ نفر جمعیت است. که ۱۳۹۵۵۳ نفر (۶۴/۴۰) آنها در مناطق روستایی زندگی می کنند. سطح زندگی مردم پایین، نوع معیشت آنها ناپایدار و درآمد خانواده ها پایین است به همین دلیل مردم تا آنجا که بتوانند ناحیه را ترک نموده که از یک طرف به توسعه نیافتگی محلی کمک کرده و از طرف دیگر در شهرهای داخلی کشور مناطق حاشیه نشینی را افزایش می دهند و یا راهی دیار غربت (پاکستان و کشورهای حاشیه خلیج فارس) شده و مشکلات اجتماعی امنیتی می آفرینند. مشکلات بالا در صورتی است که ناحیه توان و استعداد های محلی بالقوه مناسبی دارد و در صورت استفاده بهینه از آنها نه تنها از بروز مشکلات مزبور جلوگیری می شود، بلکه به توسعه پایدار ناحیه کمک کرده و در رشد تولید ملی اثری مثبت بر جای می گذارد. جامعه آماری تحقیق را ناحیه ساحلی چابهار شکل می دهد. داده های مورد نیاز تحقیق از طریق بازدید مکرر محلی، مشاهده و مصاحبه با مردم و نخبگان محلی جمع آوری شده است. در تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز از روش های آماری و SWOT استفاده شده است نتیجه نشان می دهد که با استفاده و بهره گیری از پتانسیل های موجود ناحیه می توان جامعه محلی را توسعه و سطح معیشت و درآمد مردم محلی را ارتقا داد و در نهایت به توسعه تولید ملی کمک کرد

کلیدواژه: توان های تولید محلی، توسعه پایدار، توسعه نیافتگی، درآمد، وضعیت معیشت ناحیه ساحلی چابهار

مقدمه:

ناحیه ساحلی چابهار دارای ۲۱۶۶۸۱ نفر جمعیت است. که ۱۳۹۵۵۳ نفر (۶۴/۴۰) آنها در مناطق روستایی زندگی می کنند. (مرکز آمار ایران ۱۳۸۵). سطح زندگی مردم پایین، نوع معیشت آنها ناپایدار و درآمد خانواده ها پایین است به همین دلیل مردم تا آنجا که بتوانند ناحیه را ترک نموده که از یک طرف به توسعه نیافتگی محلی کمک کرده و از طرف دیگر در شهرهای داخلی کشور مناطق حاشیه نشینی را افزایش می دهند و یا راهی دیار غربت (پاکستان و کشورهای حاشیه خلیج فارس) شده و مشکلات اجتماعی امنیتی می آفرینند. مشکلات بالا در صورتی است که ناحیه توان و استعداد های محلی بالقوه مناسبی دارد و در صورت استفاده بهینه از آنها نه تنها از بروز مشکلات مزبور جلوگیری می شود، بلکه به توسعه پایدار ناحیه کمک کرده و در رشد تولید ملی اثری مثبت بر جای می گذارد. بررسی و شناخت وضعیت نواحی، قابلیت ها و تنگناهای آن در برنامه ریزی ناحیه ای از اهمیت بسزایی برخوردار است. امروزه آگاهی از نقاط قوت و ضعف نواحی نوعی ضرورت، جهت آرایه طرح ها و برنامه ها محسوب می شود (موسوی، حکمت نیا، ۱۳۸۴: ص ۵۵). بهره گیری از توان های محلی به عنوان یکی از ابعاد توسعه پایدار، از جمله مهم ترین مسائلی است که در تمامی برنامه های توسعه ناحیه ای اعم از شهری و روستایی مورد توجه و تاکید می باشد (بدری و افتخاری، ۱۳۸۲: ص ۹). منظور از توان های محلی کلیه امکانات و منابع موجود در سطح یا زیر زمین می باشد که به طور طبیعی در فضاها مختلف موجود بوده و می تواند به عنوان پایه ای برای اجرای طرح های توسعه ای به منظور بهبود وضعیت معیشت انسانی مورد استفاده قرار گیرد. آب های سطحی و زیر زمینی، خاک های حاصلخیز، پوشش گیاهی، معادن، آب و هوای مساعد، باران کافی و ده ها عامل طبیعی و انسانی دیگر از جمله مهم ترین عوامل محیطی محسوب می شوند که انسان با استفاده عاقلانه از آنها می تواند به بهبود زندگی خود کمک نماید.

ارزیابی توان های محیطی از چند نظر برای برای برنامه ریزی های توسعه به ویژه در نواحی دارای پتانسیل لازم و ضروری به نظر می رسد :

الف - توان های طبیعی هر ناحیه مهم ترین عامل تعیین کننده نوع فعالیت های اقتصادی و همچنین توزیع جمعیت در آن ناحیه است (مانندال ۱۹۸۹، ص ۱۶۹). به عنوان مثال وجود خاک های حاصلخیز یا منابع آب کافی موجب گسترش فعالیت های کشاورزی، و وجود منابع انرژی و معادن زیر زمینی موجب شکل گیری فعالیت های صنعتی می شود. وجود جمعیت انبوه کار، تجارت و بازرگانی را توسعه می دهد و استقرار در نواحی ساحلی موجب گسترش فعالیت های همچون دریانوردی، صید و ماهیگیری، استحصال نمک، بازرگانی و تجارت و همچنین گردشگری می شود. همان گونه که وجود کوهستان های مرتفع، زمینه مناسبی برای فعالیت دامپروری است.

ب- یکی دیگر از دلایل لزوم ارزیابی های محیطی، ضرورت تحلیل هزینه و فایده فعالیت های اقتصادی است. فعالیت های اقتصادی زمانی قابل دوام و استمرار هستند که میزان سودی آنها در مقایسه با هزینه های تولید، بالاتر باشد وجود منابع اولیه لازم و انرژی مورد نیاز، دسترسی به راه های ارتباطی و نیروی کار مناسب از الزامات و پیش نیازهای چنین وضعیتی است.

ج- توجه و تاکید بر توسعه پایدار از دلایل دیگر توجه به ارزیابی های محیطی است. بر مبنای تعریف کمیسیون بین المللی محیط زیست و توسعه در مورد توسعه پایدار (یعنی برآوردن نیازهای نسل کنونی با استفاده از منابع طبیعی، بدون کاستن از توانمندیهای نسل آینده)، ارزیابی توان های محیطی یک ناحیه بدون اندازه گیری میزان بهره برداری و شدت تخریب ناشی از بهره برداری نسل کنونی امکان پذیر نیست (بارو ۱۳۷۶، ص ۴۷). کاستن از میزان ناپایداری محیطی، پتانسیل محیط را برای مقابله با اختلالات گسترده ای که امکان پیش بینی و مدیریتی آنها اندک است، ارتقاء می بخشد (پوند و همکاران ۲۰۰۳، ص ۱۵).

در کشور ما، جمعیت و امکانات بر اساس توانهای محیطی توزیع نشده است. به همین دلیل در برخی از مناطق، تراکم بیش از اندازه ی جمعیت وجود دارد و در برخی دیگر از مناطق از ظرفیت های لازم استفاده ی بهینه صورت نمی گیرد. همین موضوع موجب شده تا از طرفی شاهد مهاجرت از مناطق کمتر توسعه یافته به سوی مناطق توسعه یافته تر و از سوی دیگر شاهد گسترش مادر شهرها و به تبع آن گسترش حاشیه نشینی و مشاغل غیر رسمی در اطراف شهرهای بزرگ باشیم. این موضوع به دنبال خود مشکلات متعددی را ایجاد می کند که برای کاستن این مشکلات، بهترین راه این است که آن را از ریشه (که همان مهاجرت از مناطق کمتر توسعه یافته می باشد) خشکانده و به تقویت مناطق کمتر توسعه یافته بپردازیم (وارثی، و دیگران، ۱۳۸۵، ص ۱۸۰). به طور کلی عدم توسعه یافتگی در نواحی را می توان به دو عامل نسبت داد: اول این که محیط طبیعی چنین استعدادی نداشته باشد و دوم عوامل انسانی نتوانسته است توسعه یافتگی را برنامه ریزی، هدایت و یا میسر سازد. به عبارت دیگر شاخص های متعددی که مبنای توسعه یافتگی قرار می گیرند، در واقع نشأت گرفته از این دو عامل می باشند و لذا شناخت اصلی نقش بسیار اساسی در زمینه تحلیل شاخص های توسعه یافتگی یا نیافتگی ایفاء می کند و نقش اساسی در موفقیت برنامه های توسعه دارد. محیط به عنوان بستر تمام کنش ها و واکنش های متقابل میان انسان و طبیعت است و تا زمانی که از کیفیت محیط و نهاده های آن اطلاع دقیقی در دسترس نباشد، تنظیم و اجرای برنامه های توسعه صرفا صرف وقت و هزینه خواهد بود (آسایش ۱۳۷۹، ص ۷۲). در دهه ۸۰ با بسط مفهوم توسعه پایدار، عرصه های جدیدی در شاخص های توسعه به ویژه در مناطق روستایی گشوده شد. در این راستا توسعه پایدار رویکردی جامع به بهبود بخشی کیفیت زندگی انسان ها در جهت تحقق رفاه اقتصادی، اجتماعی و محیطی سکونتگاههای انسانی تعریف شد (Torjman, 2002:2). در این معنا توسعه پایدار فرایندی تلقی می شود که با سازماندهی و تنظیم رابطه انسان و محیط و مدیریت بهره برداری از منابع و محیط زیست، دستیابی به تولید فراینده و مستمر، زندگی مطمئن، امنیت غذایی، عدالت و ثبات اجتماعی و مشارکت مردم را تسهیل می نماید. در فرآیند توسعه پایدار اهداف اجتماعی، اقتصادی و محیطی جامعه در هر جا که ممکن است از طریق وضع سیاست ها، انجام اقدامات لازم و عملیاتی با هم تلفیق می شوند (زاهدی، ۱۳۸۲، ص ۲۱). کشورها و جوامع به صورت فراینده ای به این حقیقت پی برده اند که برای بهبود وضعیت خود باید ابتکار خرج دهند و درصدد یافتن راه های تازه ای برآیند. اگرچه در نواحی مختلف دنیا شرایط متفاوت است (نوابخش، مهرداد، رفیعی فر، مریم ۱۳۸۹، ص ۴). ولی همواره، بهره گیری از قابلیت های نواحی عاملی برای توسعه نواحی بوده است. ناحیه ساحلی چابهار دارای توان های محلی فراوانی از نظر (کشاورزی، گردشگری، تجارت فرامرزی، صیادی) است. که در صورت بهره گیری و شناسایی آنها می توان موجبات شکوفایی همه جانبه و بیش از پیش ناحیه ساحلی را فراهم ساخت.

بنابراین تحقیق حاضر با هدف ارائه راهکارهای مناسب برای توسعه ناحیه با بهره گیری از توان های محلی موجود در ناحیه ساحلی چابهار می باشد. اما به جهت اینکه توان های محلی این ناحیه، جایگاه واقعی خودش را در سطح ناحیه و حتی کاستان به دست نیاورده، در راستای مطالب فوق سوال زیر قابل طرح می باشد:

پتانسیل های و محدودیت های توسعه تولید محلی در ناحیه ساحلی چابهار کدام است؟ و عمده راهبردها جهت توسعه در ناحیه به چه صورت است؟ این پژوهش برآن است با معرفی و بررسی توان های تولید محلی ناحیه ساحلی چابهار، در راستای حل موانع پیشرو گام های ارزنده ای برداشته و افق های تازه و امید بخشی را در توسعه ناحیه به ارمغان بیاورد.

روش شناسی تحقیق

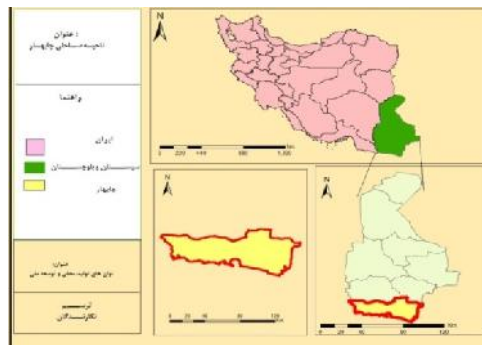
این مطالعه از نظر نوع تحقیق کاربردی بوده و از نظر روش تحقیق نیز بصورت پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق را ناحیه ساحلی شهرستان چابهار تشکیل می دهد داده های مورد نیاز تحقیق از طریق بازدید مکرر محلی، مشاهده و مصاحبه با مردم و نخبگان محلی جمع آوری

شده است داده های جمع آوری شده از طریق آمار توصیفی و مطالعه تطبیقی مورد تجزیه تحلیل قرار گرفته است. و از ماتریس SWOT برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و ارائه راهکارها بهره گیری شده است.

محدوده مورد مطالعه

شهرستان چابهار دارای ۲۱۶۶۸۱ نفر جمعیت است. که ۱۳۹۵۵۳ نفر (۶۴/۴۰) درصد آنها در مناطق روستایی زندگی می کنند. (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵). ناحیه ساحلی چابهار در جنوب شرق کشور، بر روی جلگه ساحلی دریای عمان در استان سیستان و بلوچستان واقع گردیده است. این شهرستان از سمت شمال به شهرستانهای سرباز و نیکشهر، از جنوب به دریای عمان، از شرق به پاکستان و از غرب به شهرستان کنارک محدود است (ملک رئیسی، ۱۳۸۵: ص ۲۰).

نقشه شماره ۱- موقعیت ساحلی چابهار در ایران و استان سیستان و بلوچستان

ماخذ : نگارندگان

در این مطالعه برای ارائه راهکارهای بهتر و برنامه ریزیهای راهبردی نیازمند شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدات موجود در ناحیه برای بهره گیری از توان های تولید محلی جت توسعه ناحیه بودیم. لذا از طریق بازدید مکرر محلی، مشاهده و مصاحبه با مردم و نخبگان محلی این موارد مورد بررسی قرار گرفت و نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدات را با استفاده از نظرات نخبگان و صاحب نظران محلی و همچنین مردم ناحیه شناسایی کردیم و برای تجزیه و تحلیل موارد فوق از ماتریس SWOT استفاده شد.

جدول ۱- بررسی توان ها و تنگناهای تولید محلی ناحیه ساحلی چابهار جهت توسعه ملی

تهدیدها	فرصتها	نقاط ضعف	نقاط قوت
نبود راههای زمینی مناسب، نبود ارتباط ریلی -گران تمام شدن هزینه سفر -ضعف تبلیغات و بازاریابی -ضعف مدیریتی -بالا بودن ریسک سرمایه گذاری	-امکان ساماندهی مبادلات مرزی به شیوه قانونی -امکان ایجاد صنایع تبدیلی جهت فراوری محصولات کشاورزی از موز و هندوانه(ایجاد کارخانه بسکویت سازی، تولید آبمیوه) - تولید کنسرو از دریا(تن ماهی، میگو و..)	-نبود نیروی انسانی توانمند و کارا -مدیریت نامناسب آب در تولید محصولات کشاورزی -مصرف سنتی و نادرست آب و در نتیجه هدر رفت آب -نامناسب بودن و نا کافی بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی و رفاهی، بهداشتی، خدماتی -عدم آشنایی مردم ناحیه و عدم آموزش آنها در نحوه برخورد با گردشگران -ماهیکگیری سنتی ابزار الات سنتی صید، رایج بودن صید انتظاری، غالب بودن جبر محیطی، -عدم بیمه نیروی کار و محصولات کشاورزی -عدم فعال سازی بازارچه مرزی -ضعف بنیه مالی و سرمایه مردم ناحیه	-وجود ۱۸۲۶ هکتار اراضی زیر کشت محصولات زراعی و ۴۵۸۴ هکتار سطح زیر کشت محصول دائمی باغی -مستعد بودن منطقه جهت کشت خارج از فصل به دلیل مساعدت عوامل آب و هوایی -مستعد بودن و آماده بودن منطقه جهت سرمایه گذاری و برنامه ریزی توریسم -دارا بودن ۲۲۸ جاذبه گردشگری -امکان پرورش انواع آبزیان بویژه میگو در سواحل منطقه -دارا بودن ۲۷۰۰ کیلومتر مرز آبی با دریای عمان و دسترسی به مرز از خشکی -وجود تنوع در فعالیت های اقتصادی

ماخذ : بررسی های میدانی ۱۳۹۱

نقاط قوت

در ابتدا به بررسی نقاط قوت در چهار مولفه گردشگری، کشاورزی، صیادی، تجارت فرامرزی پرداخته شده است :

کشاورزی $۶*۴ = ۲۴$

صیادی $۶*۳ = ۱۸$

مرز $۷*۲ = ۱۴$

گردشگری $۷*۱ = ۷$

وزن = امتیاز (اولویت) * تعداد عامل

جدول ۲- نقاط قوت مولفه های مرز، صیادی، کشاورزی، گردشگری

کشاورزی	. / ۳۸	۲۴
صیادی	. / ۲۹	۱۸
مرز	. / ۲۲	۱۴
گردشگری	. / ۱۱	۷
جمع	۱ / . .	۶۳

ماخذ : بررسی های میدانی ۱۳۹۱

همانطور که در جدول ۱ مربوط به نقاط قوت چهار مولفه تعیین شده (کشاورزی، صیادی، مرز، گردشگری) نیز مشخص است بیشترین عدد به دست آمده مربوط به بخش کشاورزی است و این امر نشان دهنده زمینه مناسب از نظر پتانسیل ها و توان های محیطی در ناحیه ساحلی برای کسب و کارهای کشاورزی وجود دارد

نقاط ضعف

در این قسمت از تجزیه و تحلیل ها به تجزیه و تحلیل نقاط ضعف در چهار مولفه مشخص شده می پردازیم. برای این کار ابتدا با استفاده از فرمول شماره یک وزن دهی شد و سپس با استفاده از نمودار عنکبوتی پراکندگی نقاط ضعف را در چهار مولفه زیر مشخص کرده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت

کشاورزی $۶*۴ = ۲۴$

صیادی $۵*۳ = ۱۵$

مرز $۶*۲ = ۱۲$

گردشگری $۱۲*۱ = ۷$

جدول ۳- نقاط ضعف مولفه های مرز، صیادی، کشاورزی، گردشگری

کشاورزی	. / ۳۸	۲۴
صیادی	. / ۲۴	۱۵
مرز	. / ۱۹	۱۲
گردشگری	. / ۱۹	۷۱۲
جمع	۱ / . .	۶۳

ماخذ : بررسی های میدانی ۱۳۹۱

با بررسی جدول ۳- می توان نتیجه گرفت در نقاط ضعف نیز همچون نقاط قوت بیشترین عدد به بدست آمده مربوط به کشاورزی و بعد از آن صیادی است. در این جا می توان گفت که همانطوری که در منطقه پتانسیل ها و توانهای بسیاری در زمینه کشاورزی دارد در این زمینه نقاط ضعف زیادی نیز وجود دارد. لذا برای برنامه ریزی در جهت توان های تولید محلی و توسعه ملی نیاز مند رفع نقاط ضعف ها و تبدیل آنها به نقاط قوت در زمینه کشاورزی هستیم.

فرصت ها

سومین مولفه شناسایی فرصت های موجود است. ما ضمن بررسی فرصت های موجود در جدول ۳، با توجه به فرمول شماره ۱ وزن دهی کرده و با رسم نمودار عنکبوتی به تجزیه و تحلیل آنها می پردازیم. چهار مولفه موجود نمرات زیر را کسب کرده اند.

کشاورزی	$۵ * ۴ = ۲۰$
صیادی	$۵ * ۳ = ۱۵$
مرز	$۶ * ۲ = ۱۲$
گردشگری	$۶ * ۱ = ۶$

جدول ۴- فرصت مولفه های مرز، صیادی، کشاورزی، گردشگری

کشاورزی	. / ۳۸	۲۴
صیادی	. / ۲۸	۱۵
مرز	. / ۲۳	۱۲
گردشگری	. / ۱۱	۶
جمع	۱ / . .	۶۳

ماخذ : بررسی های میدانی ۱۳۹۱

در جدول ۴، مشخص است که عدد به دست آمده کاملاً به سمت کشاورزی کشیده شده است و این نشان می دهد که در این ناحیه بیشترین فرصت را برای ایجاد و توسعه فعالیتها و کسب و کارهای مختلف دارد. بنابراین لازم است با همسو کردن فرصت های موجود با نقاط قوت و همچنین کاستن از نقاط ضعف کسب و کارهای زیادی را در بخش کشاورزی ایجاد کرد.

تهدیدات

آخرین عامل مهم، بررسی تهدیدات موجود است که با توجه به مولفه های تعیین شده تهدیدات موجود در چهار گروه، مانند عوامل پیشین مورد تحلیل قرار گرفته است:

کشاورزی	$۴ * ۴ = ۱۶$
صیادی	$۶ * ۳ = ۱۸$

$$۴ * ۲ = ۸$$

مرز

$$۷ * ۱ = ۷$$

گردشگری

جدول ۵- فرصت مولفه های مرز، صیادی، کشاورزی، گردشگری

کشاورزی	.۳۲	۱۶
صیادی	.۳۶	۱۸
مرز	.۱۶	۸
گردشگری	.۱۶	۸
جمع	۱/۰۰	۵۰

ماخذ: بررسی های میدانی ۱۳۹۱

با بررسی جدول تهدیدات مشاهده می شود که بیشترین چولگی به سمت صیادی است یعنی به دلایل مختلفی که در جدول ۲ آمده، کشاورزی در روستاهای ناحیه با تهدیدات زیادی مواجه است که در برنامه ریزی های توسعه باید به آن توجه شود. با توجه به اهمیت راهبردی بخش کشاورزی و نیز با توجه به اهمیت آن در استقلال ملی لازم است تا نسبت به رفع تهدیدات در بخش کشاورزی اهتمام جدی داشته باشیم.

در نهایت مجموع نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدات موجود را در چهار مولفه یاد شده برای شناسایی وضعیت ناحیه بررسی می کنیم.

جدول ۶- نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصتها و تهدیدات در حالت کلی

نقاط قوت (S)	۰/۲۵	۶۳
نقاط ضعف (W)	۰/۲۳	۶۳
فرصت ها (O)	۰/۳۱	۵۳
تهدیدات (T)	۰/۲۱	۵۰
جمع	۱/۰۰	۲۲۹

ماخذ: بررسی های میدانی ۱۳۹۱

با بررسی جدول ۵-مربوط به مجموع نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدات در چهار مولفه (کشاورزی، صیادی، تجارت فرامرزی، و گردشگری) در ناحیه چابهار مشاهده می شود که بیشترین چولگی به سمت (O) فرصت هاست و این نشان می دهد که در مجموع فرصت های زیادی برای توسعه محلی و ملی در ناحیه وجود دارد.

با توجه به اینکه در مدیریت راهبردی باید سعی شود تا نقاط قوت را با فرصت ها همسو کرد و نقاط ضعف می بایست تحت کنترل بوده تا تبدیل به نقاط قوت شوند و تهدید ها به فرصت تبدیل شوند. لذا در اینجا فرصت ها و نقاط قوت با هم (OS) و تهدیدات و نقاط ضعف نیز با هم (WT) مورد بررسی قرار می گیرد.

$$(OS) : ۶۳ + ۵۳ = ۱۱۶$$

فرصت ها (O) + نقاط قوت (S)

$$(WT) : ۶۳ + ۵۰ = ۱۱۳$$

تهدیدات (T) + نقاط ضعف (W)

با توجه به موارد فوق می توان نتیجه گرفت هرچند مجموع نقاط قوت و فرصت ها (OS) با مجموع نقاط ضعف و تهدیدات (WT) تقریباً نزدیک هستند ولی در مجموع (OS) بیشتر از (WT) است. و این یعنی اینکه از یک طرف پتانسیل ها و توانهای محیطی در داخل دهستان و فرصت های بیرونی بسیار مناسب برای توسعه تولید محلی در ناحیه می باشد و از سوی دیگر باید سعی شود از نقاط قوت به نحو بهتری استفاده کرد و تهدیدات نیز رفع و یا به فرصت تبدیل شوند.

نتیجه گیری و پیشنهادها

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل SWOT پتانسیل ها و فرصت های زیادی علیرغم نقاط ضعف و تهدیدات در منطقه وجود دارد که لازم است در جهت استفاده بهینه از فرصت ها و پتانسیل های موجود و رفع و کاهش تهدیدات و نقاط ضعف برنامه ریزی مناسب و منسجمی شکل گیرد. یکی از پتانسیل ها و فرصت های ناحیه ساحلی چابهار به لحاظ موقعیت جغرافیایی آن است که تنها بندر اقیانوسی ایران است که دسترسی به آبهای آزاد جهان دارد که ۳۰۰ کیلومتر مرز دریایی دارد و همجواری با کشورهای حوزه خلیج فارس و دریای عمان موقعیت استراتژیکی فوق العاده ای را برای چابهار به جود آورده است. گردشگری در سال ۲۰۰۴ بر روی هم ۳۷۰۰ میلیارد دلار گردش سرمایه داشت و ۲۲۰ میلیون شغل ایجاد کرد. این که سهم کرانه های دریایی از درآمد هنگفت چقدر می باشد مبهم مانده است. آشکار است که در مورد کشورها و سرزمین های کوچک با موقعیت اقیانوسی، بیش از ۹۰ درصد گردشگران، ساحل را به عنوان مقصد انتخاب می کنند (کریمی پور، محمدی، ۱۳۸۹: ص ۱۱). ناحیه ساحلی چابهار با یکی از بزرگترین منابع آبی کشور (دریای عمان) همجوار است. این همجواری موقعیت ویژه ای را برای بهره برداری های جهانگردی و تفرجگاهی و انواع ورزش های آبی از سواحل دریای عمان، به ویژه در ایام زمستان فراهم آورده است. از دیگر جاذبه های ناحیه ساحلی پدیده ای گل فشان، زیستگاه گونه های نایاب جانوری تمساح پوزه کوتاه (گاندو)، کوههای مریخی، جنگل های حرا، روستاهای تاریخی و... است که بیش از ۲۰۰ جاذبه گردشگری را در خود جای داده است. که به دلیل ضعف تبلیغات، انزوای جغرافیایی، دوری از شهرهای بزرگ و مراکز جمعیتی کشور، ارتباطات نامناسب جاده ای و فقدان ارتباط ریلی ناشناخته مانده و در حال استفاده مناسبی از آنها بعمل نمی آید. که می تواند با برنامه ریزی اصولی و مناسب و شناسایی فرصت ها و محدودیت های گردشگری، نقش موثری در توسعه ناحیه ساحلی چابهار و در نتیجه توسعه ملی و تنوع بخشی به اقتصاد محلی و ملی را بر عهده داشته باشد.

این ناحیه نیز پتانسل های زیادی برای کشاورزی دارد که می تواند در اشتغال زایی و توسعه ناحیه نقش بسزایی داشته باشد. کشت موز و هندوانه از جمله محصولات سود آوری هستند که کشت شان در منطقه تجربه شده است. که وقوع خشکسالی های متعدد و پی در پی خساراتی زیادی بر پیکر نحیف کشاورزان وارد کرده است. مردم ناحیه اشتیاق زیادی به کارهای کشاورزی دارند که حتی حاضر شده اند که از همه چیز خود بگذرند حتی از طلا و جواهرات همسر خود گرفته تا فروش لوازم خانه و زمین و املاک و .. تا سرمایه اولیه کشاورزی را تامین کرده باشند. گرچه محدودیت آب و خاک دو عامل عمده در توسعه کشاورزی منطقه هستند ولی از همان امکانات محدود هم به نحوه صحیح بهره برداری نشده است با کنترل آب رودخانه های باهو کاجو می توان کشاورزی منطقه را تا حدی رونق بخشید و نیاز آبی را جهت محصولات کشاورزی را فراهم نمود

مطالعه دقیق و همه جانبه نیاز آبی، بازدهی در هکتار و بازاریابی و سپس انتخاب محصول برای کشت در ناحیه، قادر خواهد بود نیاز داخلی را تامین و رفاه و آسایش بخشی از جمعیت ناحیه را تضمین نمود. اگر محصول خوب باشد یا بد باید دلیل آن را در رفتار طبیعت جستجو کرد انسان در ناحیه چابهار هنوز تسلیم طبیعت است اگر باران نیارد همه چیز نابود می شود اگر باران نیارد به نماز باران متوسل می شوند از خدا می خواهند برای آنها باران بفرستد مردم و دولت می توانند با بکارگیری روشهای سخت و عملی آب مورد نیاز سالانه خود را تامین کنند. آبیاری مصنوعی می تواند مشکل را حل کند و آب می تواند به روشی کاملا صرفه جویانه مورد استفاده قرار گیرد اما چنین نمی شود و این امر نیازمند تدابیر ویژه ای است که در صورت برطرف کردن مشکلات موجود می توان برای جمعیت ناحیه اشتغال ایجاد کرد و می توان جلوی مهاجرت بی رویه و پیامد آن حاشیه نشینی را در کشور گرفت. ایجاد کارخانه بسکویت سازی با توجه به پتانسیل ناحیه جهت کشت موز و صنایع تبدیلی مثل تولید آب میوه از موز و هندوانه- بالا بردن مهارت کشاورزان ناحیه، خرید تضمینی و بیمه محصولات کشاورزی و کشاورزان، و آموزش شیوه های نوین و مدرن کشت و استفاده از واریته های قوی و سازگار با شرایط محیطی ناحیه و پر بازده می تواند راهگشا باشد

در حال حاضر مرز ناحیه چابهار در انسداد (سخت گیری در ورود و خروج، و واردات و صادرات کالا به شیوه قانونی) می باشد که جمعیت زیادی بیکار شده است و چشم به بازگشایی مرز دوخته اند سهمی باید از این مبادلات مرزی به شیوه قانونی به صورت بازارچه مرزی به مردم بومی ناحیه داده شود تا هم مردم به صورت قانونی به اشتغال سالم بپردازند تا به سمت فعالیت های قاچاق نروند و باعث جذب باندهای قاچاق و خلاف نشوند چون در این ناحیه طبیعت مساعدت نکرده مشاغلی دیگر نیز وجود ندارد مثل کارخانجات صنعتی و... محرومیت ها آنقدر عمیق است که آشکارا مشاهده می شود اما علیرغم محدودیت ها توان های بالقوه ای دارد که اگر به فعلیت برسند وضعیت مردم بهبود پیدا خواهد کرد با مصاحبه با مردم و تجار و کسبه م متوجه شدیم که اکثر مشاغل به هم وابسته هستند که بر اثر انسداد مرز اکثر مشاغل این ناحیه نیز رکود پیدا کرده و وضعیت موجود رضایت بخش نمی باشد. و مشاغل موجود افت پیدا کرده چون خیلی از مردم ناحیه در فعالیت های مرزی مشغول می باشند به طور میانگین ۷۰ درصد مردم در در فعالیت های مرز مشغول بودند که در حال حاضر بیکارند و یا در فعالیت های آنها رکود و افت پیدا کرده اند. به طور کلی مرز ناحیه چابهار تاثیر شگرفی در تامین مایحتاج نیازهای ساکنین مرزنشین داشته کالاهای مثل برنج، دام زنده، و... قبل از انسداد مرز با قیمت خیلی ارزانی عرضه می شده اما در حال حاضر خیلی گران شده، و علاوه بر این عده کثیری نیز در فعالیت های مرزی اشتغال داشتند در حال حاضر خیل عظیمی از جمعیت

را بیکار شده رونق تجارت فرامرزی می تواند اقتصاد ناحیه را شکوفا کرده و وضعیت رفاهی مردم ناحیه بهبود ایجاد کند و باعث ایجاد اشتغال مستقیم و غیر مستقیم، و همچنین تحرک شغلی مرز نشینان گردیده و باعث افزایش درآمد مرز نشینان می گردد.

ناحیه ساحلی چابهار با دارا بودن ۲۷۰ کیلومتر مرز آبی با دریای عمان از ظرفیت های صیادی چه در طول سواحل و چه در صیادی فراساحلی برخوردار است. منابع دریایی به عنوان ارزان ترین منابع غذایی جهان که طبیعت آن را پرورش داده است، تنها وابسته به برداشت از دریا است. این بخش از کشور می تواند تولید کننده ی بخش بزرگی از نیازهای غذایی دریایی کشور باشد.

با مصاحبه با صیادان ناحیه متوجه شدیم که بر اثر صید غلط و بی رویه موقع تخم گذاری ماهی ها و تمرکز برداشت از در مناطق تخم ریزی، بهره برداری بی رویه از گونه های هدف و غیر هدف در صید بر اثر افزایش تلاش صیادی، صیدهای غیر مجاز، افزایش تلاش صیادی، نبود نیروی متخصص در سیستم مدیریت ساحل، نبود تحقیقات و تکنولوژی و ابزار مناسب صید، مشکلات زیست محیطی دریایی، ناآگاهی عمومی، نبود مشارکتهای محلی در مدیریت ساحل، دسترسی آزاد و بی برنامه به منابع آبی، بهره برداری غیر پایدار به علت نبودن ابزار و امکانات مناسب، ماهی در شعاع نزدیک چابهار کم شده است. و صیادان ناحیه مجبورند به نواحی دیگر مثل سودان که به گفته ناخدا یکی از لنج ها ماهی در اونجا زیاد است ولی منطقه نامنی است و امکان ربودن لنج و سرنشین دور از انتظار نیست. به دلیل دسترسی فراوان به گونه تن ماهی به دلیل دسترسی به آبهای آزاد که فرصت مناسبی برای توسعه بیشتر صنعت کنسرو سازی در ناحیه است- تلاش برای تربیت نیروهای متخصص در مدیریت های جدید و تحقق یک مدیریت کارآمد در منطقه ساحلی از طریق راه اندازی رشته های جدید دانشگاهی در منطقه افزایش قابل توجه صید صنعتی فرآوری محصولات با روش های مدرن و بازار جهانی پسند و رخنه در بازار جهانی، تکثیر و پرورش ماهی و میگو و توجه به گونه های ویژه آبزیان منطقه ساحلی دریای عمان نظیر شاه میگو می تواند منبع درآمد مطمئنی برای مردم منطقه و تامین کننده درآمد ارزی برای ناحیه و حتی استان می باشد. توسعه صنایع وابسته به مواد و منابع دریایی که بر دو گونه از صنایع استوار خواهد: ۱- صنایع وابسته به دریا نظیر تولید انواع شناورها اعم از شناورهای ماهیگیری و باربری و تولید انواع قطعات مورد نیاز شناورها و صنایع وابسته

۲- صنایع شیلاتی مشتمل بر ابزار و ادوات صید، تاسیسات برودتی، سردخانه های یخساز و صنایع عمل آوری تولیدات دریایی مانند کارخانجات کنسرو ماهی و پودر ماهی

از راهبردهای توسعه صید در منطقه به شمار می روند

منابع و ماخذ :

- ۱- آسایش، حسین ۱۳۷۹؛ اصول و روشهای برنامه ریزی ناحیه ای، دانشگاه پیام نور، چاپ چهارم.
- ۲- آسایش، حسین ۱۳۸۰؛ کارگاه برنامه ریزی روستائی، دانشگاه پیام نور، چاپ سوم.
- ۳- آسایش، حسین ۱۳۸۲؛ برنامه ریزی روستائی در ایران، دانشگاه پیام نور، چاپ پنجم.
- ۴- ازکیا، مصطفی ۱۳۷۴؛ جامعه شناسی توسعه و توسعه نیافتگی روستائی ایران، انتشارات اطلاعات، تهران.
- ۵- بارو، سی . جی ۱۳۷۶؛ توسعه پایدار : مفهوم ، ارزش و عمل ؛ ترجمه سیدعلی بدری ، فصلنامه تحقیقات جغرافیائی ؛ ۴۴ ، سال دوازدهم، شماره ۱، شماره پیاپی ۴ - صص ۶۷.
- ۶- بدری، سیدعلی و عبدالرضا رک نالدین افتخاری ۱۳۸۲؛ ارزیابی پایداری : مفهوم و روش؛ فصلنامه تحقیقات جغرافیائی، سال هجدهم، شماره ۲، شماره پیاپی ۶۹ - جغرافیائی ؛ صص ۳۴.
- ۷- پاپلی یزدی، محمد حسین و محمد امیر ابراهیمی ۱۳۷۸؛ نظریه های توسعه روستائی، انتشارات سمت، چاپ اول.
- ۸- زاهدی، محمد جواد (۱۳۸۲)، توسعه و نابرابری، انتشارات مازیار، تهران.
- ۹- شکویی، حسین ۱۳۷۸؛ اندیشه های نو در فلسفه جغرافیا، انتشارات گیتاشناسی، چاپ سوم.
- ۱۰- قنبری، جعفرصادق (۱۳۸۳)؛ ارزیابی توانهای محیطی در عمران روستایی ، نمونه موردی : حوضه رود قلعه چای شهرستان عجب شیر، پایان نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی دکتر سیدعلی بدری، دانشگاه پیام نور مرکز تهران.
- ۱۱- کریمی پور، یدالله، محمدی ، حمید رضا (۱۳۸۹) تفاوت های راهبردی سواحل ایران، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی- سال سوم، شماره اول، زمستان ۱۳۸۹.
- ۱۲- مخدوم، مجید ۱۳۸۱؛ شالوده آمایش سرزمین، دانشگاه تهران، چاپ پنجم.
- ۱۳- موسوی، میر نجف، حکمت نیا، حسن (۱۳۸۴) تحلیل عاملی و تلفیق شاخص ها در تعیین عوامل موثر بر توسعه ی انسانی نواحی ایران، مجله جغرافیا و توسعه. سال سوم، شماره پیاپی ۶.

- ۱۴- میرنجف، موسوی، باقری کشکولی، علی، (۱۳۹۱) سطح بندی و مکان گزینی فعالیت های اقتصادی جهت ارائه راهبرد توسعه روستایی براساس مدل تحلیل شبکه (ANP)، فصلنامه علمی- پژوهشی انجمن جغرافیایی ایران، سال دهم، شماره ۳۲.
- ۱۵- وارثی، حمیدرضا، زهتاب، سروری، (۱۳۸۵) تحلیلی بر ارتباط متقابل توسعه، مهاجرت و شهرنشینی در ایران، مجله ی جغرافیا و توسعه ی ناحیه ای، شماره ی ششم.

16-Torjman.Sheri(2000), The Social Dimension of Sustainable Development Caledon Instute Social Policy.